

ERS Kongresi, Barcelona ve Picasso'nun Guernica'sı

Metin AKGÜN

akgunm@gmail.com

Bu yıl Barcelona'da düzenlenen ERS (Avrupa Solunum Derneği) Kongresi nedeniyle yeniden gitme fırsatı bulduğum İspanya'da Picasso Müzesi ziyareti sonrası Picasso'nun Guernica tablosu çerçevesinde anılarımı ve bendeki çağrışımlarımı bülten okuruyula paylaşmak istedim.

Yıl 2000... Göğüs Hastalıkları asistanıyım... İlk kez, İspanya'ya (Madrid'e) gidiyorum... O zamanlar İspanya denince bendeki çağrışımları: Boğa güreşi, futbol -özellikle Real Madrid-, Don Kişot -dolayısıyla Servantes ve İnebahtı Savaş-, Paulo Coelho'nun Simyacı'sındaki çoban Santiago, Flamenko dansı, İspanyol gitar, Julio Iglesias, Picasso, Salvador Dalí, Endülüs, Engizisyon, Kristof Kolumb, Yeni Dünya, 'Tüfek, Mikrop ve Çelik', 'Çalıntı Kitalar' ...

Seyahat için önümde yaklaşık altı aylık bir süre vardı. Bu süre içerisinde en azından kendimi ifade edebilecek kadar İspanyolca öğrenmeyi umarak çalışmaya koyuldum. Özellikle asistan nöbetleri sırasında, bulduğum her fırsatta, internet üzerinden sipariş vererek satın aldığım kitapları okuyor, hastaneye gidiş gelişlerde ise kitapla beraber gelen kasetleri dinliyordum. Kısa bir süre sonra kasetlerdeki diyalogları algılayacak düzeye ulaşmıştım. Artık öğrendiklerimi uygulamak için zamanının bir an önce geçmesini istiyordum.

Nihayet beklenen gün, gelip çattı... İspanya'ya ait bir havayollarına ait uçak ile Barcelona aktarmalı olarak Madrid'e gidecektim. Uçaktaki ilk anons "señoras y señores" şeklinde başlıyordu. Her ne kadar doğal ortam gibi olmasa da sonuçta bir İspanyol uçağındaydım ve bunlar kurs materyali dışında duyduğum ilk İspanyolca kelimelerdi. Uçak havalan-

dıktan kısa bir süre sonra yiyecek-içecek servisi başladı. İngilizce, "içecek olarak ne istersiniz?" sorusuna, İspanyolca olarak "zumo de naranja, por favor! (portakal suyu, lütfen)" diye cevap ver(ebil)miş olmak birazcık egomu okşamadı değil. Her neyse, Barcelona'ya indiğimizde ilginç bir uygulama ile karşılaştık; aynı uçakla Madrid'e devam edilecekti. Aktarması olan yolcular (yani biz) önce uçaktan inecek, daha sonra tekrar aynı uçağa binip Madrid'e devam edecektik. Üstelik aynı koltuğa oturarak... O yüzden biniş kartlarımızı yanımıza almamız gerektiğini söylediler. İndikten sonra havalimanındaki bir salona geçip oturduk. Biraz bekledikten sonra, bizi tekrar aynı uçağa çağırdılar. Her yolcuya biniş kartını ve koltuk numarasını sorup bir kâğıda işaretliyorlardı. Ben de uçaktan Barcelona ve Madrid'i daha izleyebilmek için pencere kenarında (10A'da) otuyordum. Görevliye, fırsat bulmuşken koltuk numaramı da İspanyolca söylemek istedim: "Diez, A!". Görevli kaşlarını çatarak bana ters ters baktı ve yanındakine dönerek, sert ve hiddetli bir sesle "Deu, alfa !!!" dedi. Bir sorun olduğunu anlamıştım anlamasına da, o zaman neden böyle davrandığına anlam verememiştim...

Ta ki Barcelona'nın bir Katalan şehri olduğunu, kendilerini İspanyollardan farklı bir millet olarak kabul ettiklerini ve bağımsızlıklarını isteyecek kadar ciddi olduklarını idrak edene kadar... Üstelik bu tür talepler sadece Katalan bölgesi ile de sınırlı değildi. Sonraki yıllarda Londra'da bulunduğum süre içerisinde tanıştığım İspanyol arkadaşlarımin bir kısmı İspanya'nın Bask bölgesinden idiler ve kendilerinin gerçek İspanyol olduklarını iddia etmekteydiler. Aynı şekilde, Katalanlar gibi, mev-

cut İspanyol yönetimini ve İspanya devletini çok fazla sahiplenmiş gözüküyorlardı. İspanya'daki ayrışmaların kökeni çok eski yıllara kadar uzansa da, iç savaş ve Franco döneminin bu ayrışmadaki katkısı yadsınamaz. İspanya İç Savaşı, İspanya'daki milliyetçiler ile cumhuriyetçiler arasında 17 Temmuz 1936-1 Nisan 1939 arasında gerçekleşmiştir. Savaş, General Franco ile birlikte dört generalin ön ayak olduğu, seçimle iş başına gelen Cumhuriyetçi Halk Cephesi koalisyonuna karşı bir ayaklanma hareketiyle başlamıştı. Üç yıl süren ve general Franco'nun kazanmasıyla 1975'e kadar sürecek olan Franco diktatörlüğünün önünü açan bu savaş, bir iç savaş olarak adlandırılmasına rağmen aslında bir tarafta II. Dünya Savaşı provası yapan Hitler'in Almanya'sı ile Mussolini'nin İtalya'sının yer aldığı, diğer tarafta ise Stalin'in Sovyetler'inin desteği ve muhtelif ülkelerden gelen gönüllülerin yer aldığı çok uluslu bir savaştır. Hitler ve Mussolini ayaklanmanın başlamasından hemen sonra Franco'nun emrine birer uçak filosu göndererek 13,500 kişiyi Fas'tan İspanya'ya taşıdılar. Müteakip günlerde de 200,000'i geçen Alman, İtalyan ve Arap askeri bölgeye sevk edildi. Bunun karşısında Cumhuriyetçiler, Sovyetlerin desteği ve muhtelif ülkelerden gelen gönüllülerin desteğini aldılar. Bu savaşta Alman Kondor Lejyonu hava taktiklerini ve teorilerini deneme fırsatı buldu. Bunlar içinde en önemlisi 26 Nisan 1937 günü İspanya'nın kuzeyindeki Bask Bölgesinde yer alan Guernica şehrinin yoğun hava bombardımanı ile yok edilmesi idi (Resim 1).

İşte, Picasso'nun Guernica tablosunun "esin (!)" kaynağı olan olay buydu...

Bombardıman sonrası yaklaşık 1600 kişinin hayatını kaybettiği ve çok daha fazla sayıda kişinin de yaralandığı rivayet edilmektedir. İspanyol hükümeti, Paris'teki 1937 Dünya Fuarı kapsamındaki Modern Hayatta Sanat ve Teknik sergisinin İspanya'ya ayrılan bölümünde sergilenmek üzere, Pablo Picasso'ya büyük bir duvar resmi sipariş etti. O sırada gerçekleşen hava saldırısından etkilenen Picasso, saldırıdan sonraki 15 gün içinde bu duvar resmini tamamladı. Tablo, ufak bir dünya turu kapsamında çeşitli ülkelerde sergilendi ve beğeni topladı. Böylece İspanya'daki iç savaşta diğer ülkelerin dikkati de çekilmiş oldu. Guernica, savaş trajedilerinin ve savaşın bireyler üzerindeki acı verici etkilerinin bir özettir. Tablo zaman içinde, savaşın yarattığı trajedilerin anımsatıcısı, savaş karşıtı ve barış yanlısı düşüncelerin sembolü haline gelmiştir.

On üç yıllık bir aradan sonra, bu yıl ERS kongresi nedeniyle yeniden İspanya'ya, Barselona'ya, ya da namı diğer Katalonya'ya gitme fırsatını buldum. İlk ziyaret ettiğimiz yerlerden biri Barselona'nın meşhur stadı 'Camp Nou' idi. Stada doğru ilerlerken sağlı sollu yer alan apartmanların balkon ve pencerelerine asılmış olan sarı-kırmızı şeritli Katalonya bayrakları hemen dikkatimi çekti. Futboldaki başarı, toplumsal duyguları diri tutabilmenin adeta ilacı olmuş gibiydi. Bir sonraki gün Barselona Katedrali'nin ön cephesindeki yolda ilerlerken Katalanca yazılmış eserlerin tanıtıldığı özel bir sokak sergisi ve aktiviteleri ile karşılaştık. Biraz daha devam edince karşımıza Picasso müzesi çıktı. Müze, Picasso hayatta iken onun adına açılan ilk müze ve Picasso'nun eserlerinin büyük bir bölümüne ev sahipliği yapıyor. Ancak tamamına değil. Örneğin meşhur Guernica tablosu yoktu. Günümüzde Madrid'de Reina Sofia müzesinde sergileniyor. Picasso'nun farklı dönemlerde Barselona'da yaşamış olması ve belki

de Guernica tablosunun, Katalonya'nın bağımsızlık düşüncesine bir başka ilham kaynağı olması nedeniyle Barselona'lılar bu müze ile Picasso'yu bağrılarına bastıklarını ifade etmekteydiler.

Guernica Tablosu

Guernica'yı ilk kez bir arkadaşımın evinde görmüştüm. Neredeyse bir duvarın üçte birini kaplayan kocaman bir yap-boz'u çerçevelenerek oturduğu odanın duvarına asılmıştı. Orijinal Guernica tablosu ise yaklaşık 3,5 metre yükseklik ve 7,8 metre genişlik ile dikkat çekici büyüklükte, tuval üzerine sadece siyah ve beyaz renklerde yağlıboya ile yapılmış bir resim. Tabloda, ölüm, şiddet, gaddarlık ve çaresizlik sahneleri, bunların asıl sebebi gösterilmeksizin işlenmiştir. Tablonun siyah beyaz oluşuyla, o dönemdeki gazetelerde yayımlanan fotoğraflara yakınlık sağlanmış, ayrıca savaşın yarattığı cansızlık vurgulanmıştır (Resim 2).

Guernica'da, acı çeken insanlar ve hayvanlar ile kaos içindeki yıkılmış binalar betimlenmiştir.

- Tüm sahne bir odanın içindedir, sol tarafta yer alan büyük gözlü boğa, kucağındaki ölü çocuğa ağlayan bir kadının üzerinde durur.
- Resmin merkezinde acı içinde yıkılmak üzere olan, mızrakla vurulmuş bir at bulunur. Atın burnu ve üst dişleri, bir insan kafatası şeklindedir.
- Atın altında bir askerin parçalanmış cesedi vardır. Asker, üzerinde çiçeklerin büyüdüğü kırılmış bir kılıç tutmaktadır.
- Acı çeken atın üzerinde, göz şeklindeki çıplak bir ampul parlamaktadır.
- Atın sağ üst tarafında, bu vahşi sahnelere tanıklık ederek camdan içeri

girmekte olan, korku dolu bir kadın figürü vardır. Kadın, elinde yanan bir gaz lambası taşır.

- Korku içindeki bir başka kadın sağdan yalpalayarak merkeze doğru ilerlemektedir. Kadın, parlayan ampule boş gözlerle bakmaktadır.
- Boğanın, atın ve çocuk için ağlayan kadının dilleri olarak çizilmiş olan hançerler çığlıkları simgeler.
- Sağ uçta, dehşet içinde kollarını kaldırmış bir adam, yukarıdan ve aşağıdan ateşlerle sarılmıştır.
- Resmin sağ ucunda, açık bir kapıyla sonlanan siyah bir duvar vardır.

Guernica hakkında, birbirinden oldukça farklı ve zaman zaman çelişkili yorumlar yapılmıştır. Örneğin resmin iki baskın unsuru olan boğa ve atın neyi simgele-

diği konusunda farklı görüşler bulunur. Sanat tarihçisi Patricia Failing'e göre "At ve boğa İspanyol kültüründe önemli yere sahiptir. Picasso, resimlerinde bu iki figürü, birçok farklı anlamda kullanmıştır. Bu yüzden Guernica'daki at ve boğanın kesin anlamını bulmak çok zordur. Bu iki figürün ilişkisi, Picasso'nun kariyeri boyunca farklı şekillerde ortaya çıkan bir tür bale gibidir."

Bu iki figürün Guernica'daki anlamını açıklaması istediğinde Picasso şöyle cevap vermiştir: "... bu boğa bir boğadır ve bu at bir attır... Resimlerimdeki belli şeylere birer anlam verdiğinizde bu doğru olabilir, ama bu anlamı vermek benim fikrim olmamıştır. Sizin vardığınız fikirlere ve sonuçlara ben de varmış olmalıyım, ama içgüdüsel ve bilinçsiz olarak. Ben resim yapmak için resim yapıyorum. Nesnelere oldukları gibi çiziyorum."

II. Dünya Savaşı sırasında Nazi işgali altındaki Paris'te yaşayan Picasso, Gestapo tarafından sorgulanmıştı. Söylentiye göre bir Nazi subayı, ressamın evinde Guernica'nın fotoğrafını görünce, "Bunu siz mi yaptınız?" diye sormuş ve Picasso'dan "Hayır, siz yaptınız." cevabını almıştır.

Tablonun Geçmişi:

Guernica ilk defa Temmuz 1937'de, Paris'te düzenlenen 1937 Dünya Fuarı'ndaki İspanyol pavyonunda sergilenmiştir. Daha sonra 1939 ile 1952 arasında ABD içinde sürekli dolaştırılmıştır. 1953 ile 1956 yılları arasında Brezilya, İtalya ve birçok büyük Avrupa kentinde sergilenmiştir. Ardından Picasso'nun 75. doğum günü kutlaması olarak hazırlanan retrospektif sergi için MoMA'ya geri götürülmüştür. Şikago ve Philadelphia'daki sergilenişinin ardından, 1981'e kadar MoMA'da kalmıştır. Vietnam Savaşı süresince tablonun bulunduğu oda, savaş karşıtı eylemcilerin toplanma yeri olmuştur. Bu protestolar genelde sakin ve olaysız geçmiştir. Ancak 1974'te Tony Shafrazi, William Calley'in 'My Lai' katliamı sırasında yaptıklarının Richard Nixon tarafından affedilmesini protesto etmek için, tabloya kırmızı sprey boyayla "Kill Lies All (Tüm Yalanları Öldürün)" yazmıştır. Tablonun yüzeyi verniklenmiş olduğu için boya kolaylıkla çıkarılabiliştir.

Daha 1968'de Franco, Guernica'nın İspanya'ya geri getirilmesini istiyordu. Ancak Picasso, İspanya halkı, cumhuriyete yeniden kavuşmadan buna izin ver-

meyeceğini söyledi. Daha sonra buna, "kamu özgürlüklerinin ve demokratik kurumların" yeniden oluşturulması şartını da ekledi. Picasso 1973'te, Franco ise 1975'te öldü. Franco'nun ölümünün ardından 1978'de İspanya'da demokratik parlamenter monarşi kurulmuş ve yeni bir anayasa kabul edilmiştir. Ancak en büyük hazinelerinden birini kaybetmek istemeyen MoMA, parlamenter monarşinin, Picasso'nun vasiyetinde bahsi geçen cumhuriyeti tam olarak temsil etmediğini öne sürmüştür. Büyük baskılarla karşılaşan müze, 1981'de tabloyu İspanya'ya iade etmek zorunda kalmıştır.

Tablo İspanya'yada ilk olarak, Prado'nun ek binası olan El Casón del Buen Retiro'da sergilendi. Burada normalde 19. yüzyıl başına ait eserler sergileniyordu ancak müzede Guernica'nın koyulabileceği kadar büyük bir duvar sadece burada vardı. Günümüzde ise Reina Sofia'da sergilenmektedir. Bask milliyetçileri, tablonun kendi şehirleri olan Guernica'nın (Bask dilinde Gernika) anısını taşıdığı için Bask ülkesine götürülmesi gerektiğini savundular. Reina Sofia Müzesi'nin yetkilileri ise, çok büyük boyutlardaki tuvalin artık taşınamayacak derecede kırılganlaştığını öne sürerek bu öneriyi kabul etmemişlerdir.

Tablonun goblen* bir kopyası New York'taki Bireşmiş Milletler (BM) binasının bir duvarında, Güvenlik Konseyi salonunun girişinde sergilenmektedir. Tablo buraya, savaşın dehşetinin bir hatırlatıcısı olarak yerleştirilmiştir. Nelson

Rockefeller tarafından yaptırılarak bağışlanan bu kopya, orijinali gibi siyah beyaz değil, kahverengi tonlarındadır (Resim 3). 5 Şubat 2003'te Colin Powel ve John Negroponte'un basın toplantısı sırasında tablo, görünmemesi için büyük mavi bir örtüyle örtüldü. Ertesi gün bu örtünün, şiddet dolu sahnelerin arka planda kötü görüldüğü ve konuşmacıların yüzlerin tam üzerinde atın kalçasının yer aldığı gerekçesiyle, televizyon habercileri tarafından istendiği açıklandı. Ancak bazı diplomatlar basına verdikleri demeçlerde, Bush hükümetinin, Powell'in Irak'taki savaşa ilişkin açıklamalar yaparken arkada bu resmin gözükmesini istemediğini ve BM yetkililerine bu konuda baskı yaptığını söylemişlerdir.

* Goblen: Bir kumaş üzerine renkli ip-lerin iğne ile işlenmesi ile resim oluşturulması sanatı

Kaynaklar

1. Vilar, P. İspanya İç Savaşı. Dost Kitabevi Kültür Kitaplığı (55). Ankara 2007.
2. Bombing of Guernica. http://en.wikipedia.org/wiki/Bombing_of_Guernica. Son Erişim: 1 Kasım 2013.
3. Guernica (Painting). [http://en.wikipedia.org/wiki/Guernica_\(painting\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Guernica_(painting)). Son Erişim: 1 Kasım 2013.
4. Martin R. Picasso's War. Plume Book. NewYork 2003.
5. Cohen D. Hidden Treasures. What's so controversial about Picasso's Guernica? (6 Şubat 2013). http://www.slate.com/articles/news_and_politics/the_gist/2003/02/hidden_treasures.html. Son Erişim: 4 Kasım 2013.